

**SUCHAREK, Pavol: *Bricolage 44*. 1. vyd.
Levoča : Modrý Peter, 2020.
ISBN 978-80-89545-88-9**

Túto recenziu hodno začať otázkou, čo je to vlastne bricolage (slov. brikoláž)? V autorskej poznámke v závere knihy ponúka autor Pavol Sucharek veľmi výstižnú definíciu, a zároveň i svoje metodologické východisko, ktoré čitateľovi dovysvetľujú celkový obraz, ale slúžia aj ako interpretačný kľúč jeho textov.

„Bricolage označuje „domáce majstrovanie, všeuemelstvo“. Je to pojem, ktorým francúzsky antropológ C. Lévi-Strauss ilustruje spôsob fungovania mýtického alebo „primitívneho“ myslenia. Mýtické myslenie postupuje podobne ako vo svojej dielni domáci majster. Pri vyjadrovaní používa súbor prostriedkov, ktorých zloženie je na prvý pohľad pomerne nesúrodé až bizarné.“ (s. 149)

Ved' to poznáme mnohí. Domáce kutilstvo, pri ktorom pod rukami tvorcu vznikajú diela s osobitým a často osobným nábojom, ktoré potom poznajú iba nemnohí a to z úzkeho okruhu priateľov. Kutilstvo je predovšetkým pre radosť kutila, nie pre verejnosť a práve táto skrytosť ho chráni pred pózou. Takéto majstrovanie totiž v sebe nesie úprimnosť, pretože sa ním nechceme zapáčiť nikomu inému, ale radovať sa z tvorby pre ňu samotnú. Práve takáto kutilská osobná výpoveď – filozofické majstrovanie vo forme esejí, ktoré odrážajú autorovu angažovanosť – je najnovší filozofický počin Pavla Suchareka.

Podobne ako domáci majster majstrujúci z toho, čo dom-dielňa dala, taký je aj obsah knihy Pavla Suchareka. Je to brikoláž rôznych motívov, nad ktorými sa autor zamýšľa. Jeho súbor štyridsiaticich štyroch textov, ktoré čitateľovi ponúka, však nie je mozaika kameňov, ktoré jeden vedľa druhého tvoria konkrétny rozpoznateľný tvar – akúsi vedeckú monografiu. Nie je to odborná publikácia s prísňou stavbou častí, kapitol a podkapitol. Nie je to autorov akademický odborný text, ktorých má ostatne mnoho a ktorý by bol prešpikovaný odkazmi a citáciami na dávno mŕtvych autorov, prípadne na čoskoro mŕtvych (adresovaný ďalším filozofom-k-smrti). Naopak. Je to skladba kameňov, ktoré vo výsledku dávajú obraz radikálne abstraktnej mozaiky. V tomto zmysle je autorova ucelená kniha odlišná od akademických požiadaviek, kladených na monografiu, a predsa je v niečom monografická.

Bricolage 44 nie je možné stotožniť s filozofovaním o filozofii kultúry, metafyzike, filozofii umenia, spiritualite či etike. Autor esejí už svojou autorskou poznámkou načrtáva, že ku jeho knihe nemožno pristúpiť ako k tematicky jednoliatému textu. Je tam to aj ono a čitateľa čaká tak jazda poľom metafyzických tém, etikou, umením a i. Ako teda čítať najnovšiu knihu *Bricolage 44* od Pavla Suchareka? Autor tejto recenzie môže skromne ponúknuť dve skúsenosti,

ktoré spolu súvisia a v istom zmysle si protirečia. Zároveň sú však takpovediac subjektívnym návodom, ako ku knihe pristúpiť.

Knihu možno prečítať od začiatku do konca, mechanicky a deontologicky determinovaný pokračovať zákonite od eseje k eseji. Pekne poporiadku. Čitateľ sa dozvie o témach a problémoch, ktoré pozná z filozofie, popkultúry, ale tiež spirituality. Lenže po prečítaní a pred písaním tejto recenzie nie je povestné posledné slovo na poslednej strane knihy, ale naopak. Text nekončí bodkou, ale takpovediac otáznikom. Čítanie od začiatku do konca totiž nezriedka vedie k očakávaniu, že postupným čítaním získa čitateľ na konci nejaký konkrétny obrys toho, o čom sa píše a čo charakterizuje autora; že sa dostane k tomu, čo chcel autor povedať. Nedostane! Esejistická forma, ktorú si zvolil, smeruje skôr k opaku, nie k odpovediam, ale k zotázneniu. Sucharek nepíše román, v ktorom vystupujú tie isté postavy a dejová línia sleduje klasickú schému. Knihu je preto možné čítať ešte raz a tentokrát takpovediac „joyceovsky“! Otvoriť na hocktorom mieste a čítať v nej ako podrobnej mape, ktorá ilustruje množstvo odlišných vecí, no všetky na jednom pláne. Tu, obrazne povedané, hrad, tu mesto, tu kostol, tu pahorok či vrch, ale všetko je na jednej mape. Veci spolu súvisia i nesúvisia.

Ak niečo možno označiť za červenú niť zbierky esejí *Bricolage 44*, tak je to autorovo filozofické myslenie o každodennej skúsenosti, ku ktorému kniha pozýva. Auto prehovára o svojej skúsenosti s umením, ale tiež masovou a populárnou kultúrou. Súčasťou každodennej skúsenosti filozofujúceho sú tiež svety náboženstva, spirituality a, samozrejme, dejín filozofie. Sucharek ponúka reflexie televíznej produkcie, seriálov i filmov, ktoré sú bežne dostupné, ale aj zamyslenia nad dnes už nespochybnými autoritami svetového umenia. Okrem reflexie popkultúrnych motívov však kniha ponúka odhalenia polôh autorovho myslenia, v ktorých premýšľa o bytí a pôvode, o láske, samote a iných, takpovediac filozofických témach par excellence.

Hneď prvá esej (*Začiatok_1*) zachytáva kardinálny filozofický spor, ktorý dedíme z antickej filozofie a riešime dodnes. Ide o spor medzi Jedným a Mnohým, medzi Pôvodom a Mnohosťou. Originálne zamyslenie, vhodne limitované formou krátkej eseje, odráža povinnú jazdu filozofickej akademickej erudície. Nerobí si nárok na vyriešenie nevyriešiteľného, ale vhodne vtesnáva odťažitú metafyzickú tému do skúsenosti, ktorá je blízka aj nie-filozoficky vyškolenému čitateľovi.

Obdobným filozoficko-kultúrno-sociologickým zamyslením je esej *Chvála pomalosti_2*, kde autor implicitne brojí proti tyranii metrík, výkonu a v konečnom dôsledku pózerstva efektivity, ktoré metastázuje do celého spektra ľudských aktivít. Chvála pomalosti, čoraz viac sa dostávajúca k slovu v humanitných vedách, je práve tým motívom, ktorého spropagovanie je takpovediac povinnosťou filozofie. Ved' koho iného, keď už aj svet umeleckej kultúry a náboženstva valcuje snaha o efektivitu a takpovediac merateľný dosah.

Knihu sa vyznačuje nepravidelným rytmom striedania takýchto rýdzo filozofických tém a tém, ktoré sú aj bežnému čitateľovi (poslucháčovi či divákovi) známe a kultúrne bližšie. O pár strán tak autor ponúka svoju esejistickú

reflexiu Sorrentinovho *Mladého pápeža (Modlitba viery (The Young Pope)_4)*, konkrétne jeho spovede, v ktorej sa hlavný hrdina expresívne vyznáva zo svojho hriechu (?) ctižiadostivosti. Zdanlivo jednoduchý motív, ktorý v prvom pláne pripadá ako dobrý vtip, je však pre autora impulzom na hlbšie zamyslenie nad otázkami: čo čakáme od našich vodcov, akí by mali byť, kto je svätý a kto je hriešnik. Jednoduchý vtip sa stáva východiskom pre vstup do mívového poľa otázok a problémov o tom, ako má vyzeráť modlitba. V čase charizmatického poblúznenia a modlitby, ktorej sprievodným znakom je tsunami dopamínu a serotonínu alebo automatizovaného rituálu na spôsob magického zariekavania a žehnania magickými predmetmi, ktorého sme svedkami tu a teraz, v dobe covidovej, je analýza toho, ako sa modlí mladý pápež, v mnohom osviežujúca. Nemodlí sa primárne, lebo niečo pokorne chce, nemodlí sa lebo musí – lebo tak sa to má. Modlí sa k Otcovi, pretože je jeho Otec, a práve ten má povinnosť voči svojim deťom. Akokoľvek márnotrpný je každý jeho syn, syn sa vracia práve preto, že vie, že môže. A tento motív – modlitba k tomu, ktorého oslovujeme Otec – ukazuje pravú podstatu modlitby, ktorá si vyžaduje stáť v pravde. Vcelku dosť biblické!

V toku esejí odhaľuje autor nielen témy, ktoré ho zaujímajú, ale odhaľuje aj čo-to zo seba. Je kriticky osobný, keď píše o meditácii (*Meditácia_7*). V iných esejach je tón poetický či ostro-kritický a vypálený do vlastných akademických radov (*Budúcnosť je teraz, budúcnosť je v prepojení (Black Mirror)_10*). Forma esejí mu umožňuje pracovať s nadhľadom a vtipne uvažovať o kľúčových banalitách ľudskej existencie, ako je napr. smiech (*Smejúce sa zvierata_8*). Smiech, ktorý už v stredoveku predstavoval problém na pomedzí metafyziky (logické proprium) a estetiky, však autor neproblematizuje len ako typický ľudskú črtu. Ako uvádza názov, smiech je vlastný aj niektorým živočíchom a ako taký slúži nielen na rozoznávanie medzi tými evolučne bližšími a vzdialenejšími, ale aj medzi sociálnymi skupinami. Smiech segreguje a, ako autor vtipne glosuje, „kto sa nesmeje s nami, smeje sa proti nám.“ (s. 31)

Sucharekova brikoláž, ku ktorej nás pozýva, tak odhaľuje významný aspekt filozofickej práce: potrebný dotyk s realitou. To možno vyjadriť aj casirerovsky, pretože práve filozof je ten, ktorý musí poznať symbolické formy nazerania skutočnosti, či ide o náboženstvo, umenie, vedu, mýtus, a pod.

Ako recenzent nechcem prezrádzať, čo všetko domáca dielňa Sucharekovho myslenia obsahuje a ponúka. Napriek tomu je vhodné ešte jedno priblíženie. V pätnástej eseji s názvom *Najlepší liek na osamelosť nie je vzťah_15* možno nadabíť na veľmi osobný text, v ktorom autor pertraktuje tému samoty ako niečoho, čo nie je problém, ale riešenie. V dobe sociálnych sietí, keď sa v každom páde skloňujú medziludské vzťahy, väzby, dialogickosť, otvorenosť a pod., pôsobí esej o samote až vyrušujúco. Nie, nejde o melancholické uvažovanie o odcudzení, pesimistické, nihilistické či fatalistické očarenie samotou. Sucharekovo uvažovanie o samote je esejou s jasným etickým zámerom. Ono antické poznať sám seba (akcent na sám), je kľúčom k slobode. Samota, ku ktorej skúsenosti pozýva autor čitateľa ako k východisku sebapoznania, je pozvaním poznať jej hodnotu. Samota je pravdou, ako píše. Táto existenci-

álna situácia, v ktorej sme vždy, keď si pripustíme pravdu, je však pozitívnym východiskom. Byť človekom je byť sám, byť individuom, a práve preto, že sme originálne individua, vstupujeme do vzťahov. Do tých reálnych i virtuálnych. A naša hodnota nie je merateľná počtom followerov, priateľov v zozname.

Uzavrieť recenziu možno ešte jednou perspektívou, ktorá je spojená s povahou Sucharekovej knihy. Ide o eseje, ktoré vychádzajú zo starších textov, sú destilátom autorových dlhoročných akademických skúmaní a viaceré zazneli aj ako rozhlasové príhovory.

Ponúknuť verejnosti text, ktorý má ambíciu byť popularizáciou filozofickej práce je výzva, ktorej nástrahy si často neuvedomuje kde-ktorý autor či autorka. Na domácom i zahraničnom trhu existuje pomerne veľké množstvo diel, ktoré majú ambíciu pútavou podobou priblížiť veľké filozofické myšlienky širšiemu publiku. Stretnúť sa možno s ilustrovanými atlasmi, graficky pútavými publikáciami i komiksmi. Lenže obsahovo je takáto výzva vždy balansovaním a unikaním medzi Skylloou a Charybdis.

Na jednej strane existuje oprávnená požiadavka čitateľov, aby autor publikácie s takýmto zámerom pragmaticky vytiahol esencie filozofických problémov. Tie sa však z povahy veci agresívne bránia zjednodušujúcim metaforám, klišé, floskulám či viac, alebo menej úspešným rétorickým figúram. Krok k popularizácii je vždy riskom, pretože práve k takým skresleniam popularizácia, ono sprístupnenie či otvorenie sa čitateľovi, vedú a potom sme často svedkami mutantov, ktorý svet múdrosti iba karikujú alebo ho nesprístupňujú dostatočne. Zaiste, každá popularizácia otvorene priznáva, že je skratkou, ktorá skôr než privádza do cieľa, iba zrýchľuje tempo na nikdy nekončiacom maratone. Práve tento zámer je podstatné vždy akcentovať, a práve tento aspekt niektoré popularizácie často opomínajú. Popularizácia filozofie má svoje miesto iba vtedy, keď urýchľuje cestu hľadania odpovedí, a zároveň imunizuje čitateľa pred dojmom, že koniec v podobe jasných a finálnych odpovedí je blízko. Je úlohou autora a nemenej aj čitateľa, aby ponúknutá skratka bola vždy len skratkou, a nie náhradou za neustále nové pýtanie sa. Odpovedať na filozofické problémy minulosti i súčasnosti je ťažké pre filozofov samotných, o čom svedčia kilometre originálnych odpovedí v knižniciach. Predstava, že práve popularizujúci text objasní ontologické, metafyzické, epistemologické a iné otázky je viac než trúfalá. Prvým rizikom popularizácie je vlastne skreslenie toho, čo sa popularizovať často nedá.

Napriek tomu je popularizácia podstatným krokom nielen na prežitie filozofie, ale i pre jej význam v každodennom živote. Na druhej strane hrozí filozofickému mysleniu bez ambície popularizácie jeho vlastná degenerácia v solipsistickom hrade; tam žijú filozofi, ktorí môžu nerušene žiť a venovať sa svojmu intelektuálnemu „viete čomu“. Ak chce byť filozofia prokreatívna, musí byť v kontakte. Len tak vzniká život. To vedel už Sokrates a tento apel je stále živý.

Sucharek a jeho kniha *Bricolage 44* prekonávajú dilemu a bezpečne prepláva pomedzi obe hrozby. Činí to šalamúnsky. Jeho kniha nie je žiadnou popularizáciou, priblížením sa jazyku neznalých. V tomto nebadáť ani závan

kompromisu. Eseje sú písané živým, ale prísne filozofickým jazykom a každé slovo je zvážené. Neprispôsobuje svoje myslenie pre tých, ktorí sa chcú o filozofii niečo dozvedieť a chcú to rýchlo a hneď. *Bricolage 44* je, obrazne povedané, zatiahnutie ručnej brzdy v plnej rýchlosti, rozbehnutej každodennej starosti. Pre niektorých možno s rizikom šmyku, otrasu a havárie, ale práve to je pointou jeho esejistických zamyslení. Nepopularizuje ani tak filozofiu, ale prácu myslenia. Ak vôbec možno hovoriť o popularizácii, tak tá spočíva vo výbere toho, čo autor reflektuje ako východiskový materiál filozofickej skúsenosti. A tým sú veci z už spomenutého sveta mediálneho, umeleckého i bežného života. Tým sa približuje čitateľovi, ktorý možno nikdy neštudoval filozofiu, ale za to pozná Netflix, a pod. Popularizácia totiž nemusí spočívať v prispôsobovaní sa a v trivializovaní netrivializovateľného. Popularizácia môže spočívať aj v tom, že sa slobodne myslíaci a píšuci autor prihlási o slovo. Ponúkne ho svetu a nechá na úžitok. A práve nenásilná subjektívnosť v sebe nesie nárok na objektivitu. Tým, že ide o popularizáciu svojho pohľadu na svet, obohacuje objektívnu skúsenosť plurality videnia sveta.

Čitateľ dostáva knihu, ktorú charakterizuje veľmi osobná výpoveď filozofujúceho. Cynik by mohol namietat, že takáto forma filozofovania sa hodí pre autorov, ktorí si merajú miery na oblek v truhle. Neprepína svoje akademické sily? Forma esejí totiž rozhodne nie je ulahčením práce filozofa, ale naopak. K esejistickému mysleniu sa dostávajú myslitelia často až v jeseni filozofického života. Je tomu tak aj preto, že s esejou je to ako s dobrým príbehom. Najlepší návod ako ho napísať, je mať čo povedať. Tejto úlohy sa však Sucharek zhostil poctivo a je na každom z nás (aj cynikovi) posúdiť, či sú jeho eseje obohatením, alebo pözou. Osobne hlasujem za prvú možnosť.

Lukáš Jeník
Katedra kresťanskej filozofie
Teologická fakulta Trnavskej univerzity
Kostolná 1, P. O. Box 173,
814 99 Bratislava
e-mail: lukas.jenik@truni.sk